

Ook zonder piekbelasters in de veeteelt is het nog steeds stikstofcrisis in Nederland

Posted on 17 juni 2023 by Arnout Jaspers

Deze week is de lang verwachte, 'woest aantrekkelijke' uitkoopregeling voor boeren open gesteld. Wie minstens 35 kilo (2500 mol) stikstof per jaar laat neerslaan op Natura2000-gebieden kan zich tegen 120% van de marktwaarde van het bedrijf laten uitkopen door de overheid. Je hebt dan wel een levenslang beroepsverbod als agrariër voor de hele EU aan je broek. Geeft niks; ze hebben in Canada nog ruimte zat, en over een paar jaar in Oekraïne ook weer.

Die ondergrens voor het uitkopen is op grond van berekeningen van het RIVM op 35 kilo gesteld, omdat dan ongeveer drieduizend bedrijven daarvoor in aanmerking komen: de fameuze piekbelasters. Waarom de regering nu drieduizend piekbelasters wil uitkopen, terwijl het [rapport van Remkes](#) uit oktober 2022 nog sprak van slechts vijfhonderd piekbelasters, is onduidelijk.

Uiteraard komt er meer 'stikstofruimte' vrij naarmate meer boeren zich laten

uitkopen, maar waarom precies dit aantal? Waarschijnlijk is het een van die ondoorgrondelijke politieke afwegingen geweest die nooit zullen uitlekken uit de achterkamertjes.

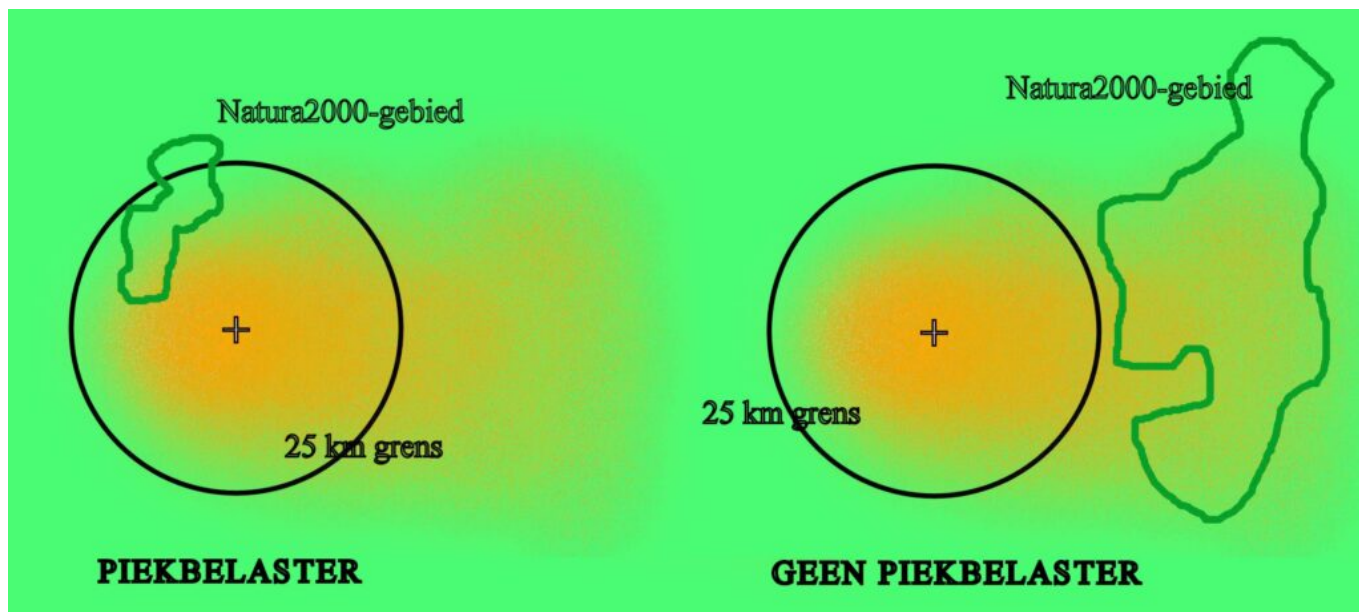
Onteigening is niet van tafel

Zeker is wel, dat zelfs als alle piekbelasters op het aanbod in gaan, de zelf-gecreëerde stikstofcrisis in Nederland nog lang niet voorbij is. Om de Van der Wal-doelen te halen – in 2030 de helft minder uitstoot en 74% van de Natura2000-gebieden onder de Kritische Depositie Waarde – moet de landbouw nog veel verder krimpen.

Het begrip ‘piekbelaster’ is op diverse manieren problematisch. Dat begint al bij de fictie dat hun uitkoop vrijwillig is. Wie niet nu vrijwillig meedoet, laat zijn enige kans voorbij gaan en zal vanaf volgend jaar gedwongen worden uitgekocht. Althans, Van der Wal weigert ondanks veel omhaal van woorden de optie van onteigening van tafel te halen.

Maar hoe weet je als bedrijf dat je een piekbelaster bent? Sinds deze week kan iedereen dat zelf nakijken op [Aerius Check](#), door enkele basisgegevens van het eigen bedrijf (aantal dieren, type stal, en dergelijke) in te voeren. Aerius rekent dan volautomatisch je ‘depositievracht’ uit, het totaal aan stikstof per jaar dat je op alle Natura2000-gebieden binnen een straal van 25 kilometer van je bedrijf veroorzaakt. Bij een depositievracht van meer dan 35 kilo per jaar ben je een piekbelaster. Dit zijn dus niet per se de grootste uitstoters van stikstof; het gaat er om, hoeveel van die uitstoot landt in Natura2000-gebieden.

In het plaatje hieronder staat links en rechts bij het kruisje hetzelfde bedrijf, met dezelfde uitstoot, maar met een heel verschillende depositievracht. In dit geval is dat simpelweg omdat depositie buiten de 25 kilometer-grens niet wordt meegerekend door Aerius. Maar als een boerderij slechts enige honderden meters van een Natura-2000 gebied ligt, levert zelfs een bescheiden uitstoot daar een veel hogere depositievracht op, dan in een even groot Natura-2000 gebied 24 kilometer verderop waar de uitstoot al enorm verdund geraakt is.

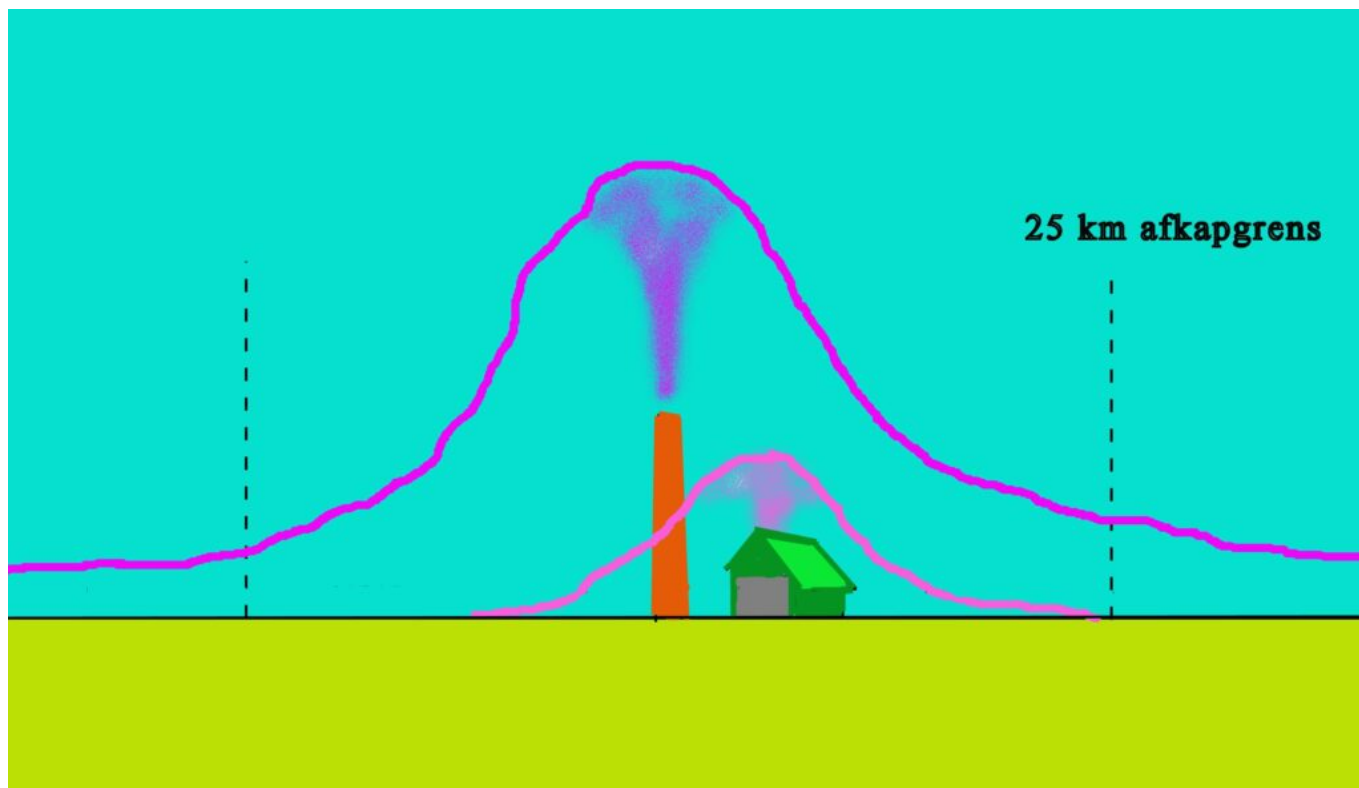

Of een bedrijf piekbelaster is, hangt sterk van zijn locatie af. In een groot Natura-2000 gebied net buiten de 25 km grens kan veel stikstof neerkomen, maar dat telt niet mee.

Afkapgrens bevoordeelt grote boven kleine bronnen

Van belang is ook de grootte van het Natura-2000 gebied. Terwijl de stikstofnormen voor vergunningsverlening in grammen stikstof *per hectare* per jaar zijn, wordt de depositievracht opgeteld over alle hectares Natura-2000 gebied waar de stikstof van een bedrijf volgens Aerius neerslaat.

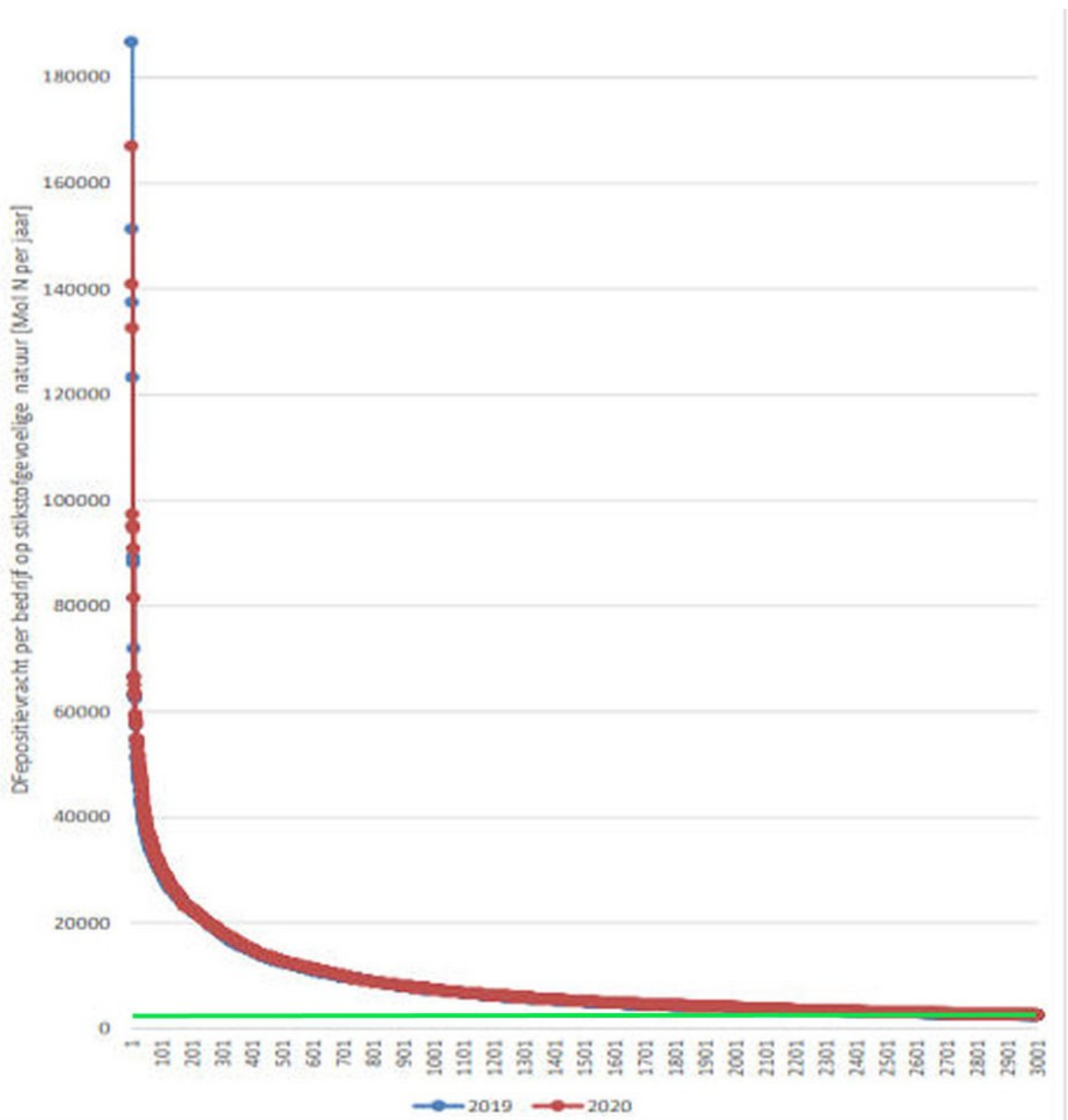
Daarom ligt, volgens gegevens uit 2020, meer dan de helft van de drieduizend piekbelasters aan de rand van de Veluwe. Die is namelijk maar liefst 81.000 hectare groot, en een groot deel daarvan ligt al gauw binnen een straal van 25 kilometer rond zo'n bedrijf.

Problematisch is ook de afkapgrens van 25 kilometer, die onlangs nog bij de Raad van State is aangevochten maar stand hield. Die bevoordeelt grote bronnen ten opzichte van kleine. Grote fabrieken met hoge schoorstenen verspreiden een flink deel van hun uitstoot buiten die grens, waar Aerius het negeert. Kleine bronnen deponeren vrijwel al hun uitstoot binnen die 25 kilometer-grens.

Nog een probleem van het concept 'piekbelaster' is, dat bij de gekozen grens van 35 kilo duizenden bedrijven vlak rond die grens zitten. Het RIVM heeft onlangs een [indrukwekkende rekenexercitie](#) verricht, door van bijna 40.000 stikstofuitstoters de rangorde van de depositievracht te bepalen. Vervolgens is de depositievracht van het 3001ste bedrijf, afgerond tot 35 kilo, de piekbelastersgrens geworden.

Inzoomen op die 3000 piekbelasters levert de volgende opmerkelijke grafiek op:

De depositievracht van de 3000 piekbelasters in 2019 en 2020. De groene lijn is de ondergrens van 35 kilo (2500 mol) stikstof per jaar.

Er is dus een handvol zeer grote stikstofdeponeerders, en grote aantallen bedrijven die nauwelijks meer dan de ondergrens van 35 kilo deponeren. De grafiek loopt

naar rechts nog door met vele honderden bedrijven die net iets minder dan 35 kilo deponeren.

Onnauwkeurige berekening depositie is onacceptabel voor onteigening

Maar net als bij de vergunningsverlening, is dit een virtuele exercitie waarvoor Aerius slechts schijnzekerheid levert. Onder meer de commissie Hordijk heeft al jaren geleden geconstateerd, dat Aerius niet geschikt is voor vergunningsverlening, omdat het de depositie van één individueel bedrijf niet met de vereiste nauwkeurigheid kan berekenen.

Schattingen met welke nauwkeurigheid Aerius de depositievracht van een bedrijf kan bepalen geeft het RIVM niet, maar ga er maar van uit dat er een onzekerheidsmarge in zit van meerdere kilo's. Dus als Aerius bepaalt dat bedrijf X met een depositievracht van 37 kilo piekbelaster is, en bedrijf Y met een depositievracht van 33 kilo geen piekbelaster, dan kan het in werkelijkheid net zo goed andersom zijn. En omdat dit stuk van de grafiek vrijwel horizontaal loopt, geldt voor misschien wel duizend bedrijven rondom de 3000ste dat de Aerius bepaling 'wel/geen piekbelaster' een loterij is.

Dat is voor een vrijwillige uitkoopregeling nog tot daar aan toe, omdat het voor de gecreëerde stikstofruimte weinig uitmaakt. Maar voor onteigening is het onacceptabel. Zelfs stikstoffundamentalist Tjeerd de Groot, landbouwwoordvoerder van D66, heeft in de Tweede Kamer toegegeven dat zo'n Aerius-stempel geen juridische basis voor onteigening kan zijn.

Ook zonder de 3000 piekbelasters wordt doel niet gehaald

Stellen we ons even het woest onwaarschijnlijke scenario voor, dat alle drieduizend piekbelasters zich vrijwillig laten uitkopen. Hoeveel dichterbij brengt dit de stikstofdoelen van Van der Wal? De totale stikstofruimte die dan vrijkomt is, wiskundig bezien, de oppervlakte onder de lijn in bovenstaande grafiek, en die is ongeveer 28 miljoen mol per jaar, ofwel 392.000 kilo. Hoeveel stikstofoverbelast Natura2000-gebied gaat dit onder de KWD brengen?

Eerst een zeer globale schatting: de gemiddelde stikstofdepositie in Nederland is 21 kilo per hectare per jaar, terwijl KDW's van stikstofgevoelige natuur tussen de 6 en 15 kilo liggen. De overschrijding van de KDW is dus 15 à 6 kilo, zeg voor het gemak gemiddeld 10 kilo. Als je de 392.000 kilo weggekochte stikstofruimte optimaal kon inzetten, zou je zo $392.000/10 = 39.200$ hectare = 392 vierkante kilometer Natura2000-gebied onder de KDW kunnen brengen. Dat is ongeveer 15% van het stikstofoverbelaste Natura-2000 gebied, dus ver verwijderd van de 74% die volgens het kabinet in 2030 gerealiseerd moet zijn.

Zou de opkoopregeling dan voor ons grootste stikstofoverbelaste Natura2000-gebied, de Veluwe, het verschil kunnen gaan maken? Immers, liefst 1800 van de 3000 piekbelasters liggen rond de Veluwe. Zelfs als we aannemen dat die 1800 piekbelasters allemaal in het bovenste gedeelte van de lijst staan, kunnen die nooit meer dan 350.000 kilo stikstofdepositie van de Veluwe weghalen. ($392.000 \text{ kg} - 1200 \times 35 \text{ kg}$). Per hectare Veluwe is dat $350.000/81.000 = 4,3$ kilo. Op het grootste deel van de Veluwe zijn de overschrijdingen van de KDW momenteel flink hoger dan dat, dus deze opkoopregeling gaat de Veluwe niet onder de KDW brengen.

Stikstoflockdown blijft

Zelfs deze berekeningen op een bierviltje laten dus al zien, hoe weinig het uitkopen van de piekbelasters uitmaakt op het grote geheel. Volgens [het RIVM](#) liggen alleen al rond de Veluwe meer dan tienduizend bedrijven die daar stikstofdepositie veroorzaken, en voor alle Natura2000-gebieden gezamenlijk zijn het er misschien wel zo'n honderdduizend.

In de praktijk zullen lang niet alle piekbelasters zich laten uitkopen. Het daarvoor gereserveerde bedrag, een kleine miljard euro, is daartoe ook volstrekt ontoereikend. Door deze uitkoopregeling zal misschien honderd à tweehonderd ton stikstofruimte vrijkomen – veel te weinig om Nederland uit de stikstoflockdown te bevrijden,

Wetenschapsjournalist [Arnout Jaspers](#) is schrijver van de bestseller '[De Stikstoffuik](#)'. Zijn columns verschijnen iedere zaterdag in Wynia's Week.

In juni trekt Arnout Jaspers avond aan avond door Nederland, op tournee met 'De Stikstoffuik'.

- **Dinsdag 20 juni** 19:30 De Reehorst in **Ede** (aanmelden kan [HIER](#))
- **Woensdag 21 juni** 20:00 – **Hoogerheide** in Restaurant Boove en Beneeje, Raadhuisstraat 139 (Entree €5,-)
- **Donderdag 22 juni** 19:00 Dorpshuis 's Heer Abtskerke Van de Plasschestraat 33 te **Versvliet** (meer info [HIER](#))
- **Vrijdag 23 juni** 13:00 Dag van Melk in het Noorden – **Leeuwarden** (besloten)
- **Vrijdag 23 juni** 19:00 BVNL Friesland – **Leeuwarden** (aanmelden kan [HIER](#))
- **Zondag 25 juni** 15:30 De Groene Zwaan – **De Rijk** aanmelden kan [HIER](#))
- **Woensdag 28 juni** 19:30 – **Schipborg** (aanmelden kan [HIER](#))
- **Donderdag 29 juni** 19:00 Sociëteit Croonenburgh – Peelbergen/Kronenberg – **Horst aan de Maas** (besloten)

Wynia's Week verschijnt 104 keer per jaar met even onafhankelijke als broodnodige berichtgeving, die vrij beschikbaar is voor iedereen. De donateurs maken dat mogelijk. [Doet u mee?](#) Hartelijk dank!